

terär klassiker. För det femte finns det även mer lokala former av bibelreception. Några särskilda skillnader mellan de nordiska länderna framhålls dock inte i någon större mån, vilket hade varit intressant.

Avslutningsvis ges en respons på antologin av en utomnordisk forskare, nämligen James Crossley. Även han menar sig se vissa specifika drag i fallstudierna, däribland ständiga förändringar i idéer om vad "bibeln" betyder, i kontinuitet med nedärvda förförståelser. Han framhåller också hur det för en utomstående blir uppenbart hur mycket en luthersk tradition influerat det nordiska bibelbruket, samt spänningen mellan bibelns uppfattade irrelevans och relevans. Crossleys bidrag blir en slags metarefleksion som kopplar de uppmärksammade trenderna (redaktörerna landar i att det inte finns någon "typisk" nordisk bibel, men vissa konturer) till ett bredare västerländskt bibelbruk.

Sammanfattningsvis är *The Nordic Bible* ett viktigt bidrag till den nordiska bibelvetenskapen och receptionsfältet över lag. Antologin visar på vikten av inte minst det receptionskritiska studiet med syfte att medvetandegöra och kritisera hur bibeln används för att producera eller reproducera förtryckande strukturer. Antologin är ett smörgåsbord för den intresserade (vilket borde vara åtminstone samtliga bibelvetare i Norden, internationella receptionsforskare samt religionsvetare med fokus på religion i offentligheten) och varje bidrag inspirerar till vidare forskning. Det tvärvetenskapliga innehållet, den gedigna introduktionen och den avslutande responsen ger en spännande bredd och fördjupad analys. Avslutningsvis visar *The Nordic Bible* hur bibelvetenskapen kan bidra med avgörande kunskap och *input* till andra discipliner såsom filmvetenskap, religionssociologi och religionshistoria.

Hanna Liljefors, Lunds universitet

WALTER DIETRICH

1 Samuel 27–2 Samuel 8

BKAT VIII/3, Vandenhoeck & Ruprecht, 2019, inbunden, xii + 19* + 762 sidor,
SEK 2669, ISBN: 9783788733650

WALTER DIETRICH

2 Samuel 9–14

BKAT VIII/4, Vandenhoeck & Ruprecht, 2021, inbunden, ix + 15* + 460 sidor,
SEK 1579, ISBN: 9783525503539

Dessa två volymer fortsätter Walter Dietrichs magistrala arbete om Samuelsböckerna. Båda kommentarerna följer samma struktur. De börjar med en bibliografi med övergripande verk som diskuterar de större textenheterna och forskningsfrågorna i Samuelsböckerna. Fokus ligger på kommentarlitteratur, uppslagsverk och monografier, samt böcker som behandlar språkliga, textuella, historiska, arkeologiska och geografiska aspekter, skrivna främst på tyska och engelska. Det finns även ett tillägg i varje volym som listar sekundärlitteratur som avser tidigare behandlat material hemmahörande i de föregående två volymerna i kommentarserien. Med andra ord har volym 3 ett *addendum* med bibliografi som berör 1 Sam 1–26, medan volym 4 har ett liknande som berör 1 Sam 1–2 Sam 8. Allt som allt är dessa bibliografier en ovärderlig tillgång för den seriösa exegeten.

Därefter följer själva kommentarsdelen. För att underlätta överblick-
en kommer jag att låta Dietrichs kommentar till Davids klagosång i
2 Sam 1:17–27 att tjäna som exempel på hur kommentaren i sin helhet
är uppbyggd.

Varje del börjar med en utförlig källförteckning. Dietrich refererar
sedan till dessa verk i själva kommentardelen, vilket leder till en djup
och gedigen exegetisk diskussion. Som ovan är detta en veritabel skatt-
kammare då Dietrich har gjort jobbet att hitta näst intill alla artiklar
eller monografier på engelska och tyska (och några på franska) som be-
handlar textstycket i fråga. Undantag finns dock, bland annat artiklar
som anammar ideologiska tolkningsperspektiv och/eller använder sig av,
till exempel, feministiska och postkoloniala metoder. I huvudsak är det-
ta en gedigen historisk-kritisk kommentar som är fokuserad på textens
betydelse i sin ursprungliga kontext. Samtidigt har Dietrich inkluderat
en avsevärd mängd receptions historia med fokus på Bibeln i konsten
som berikar förståelsen för vad texten har betytt genom tiderna.

Efter källförteckningen följer Dietrichs egen översättning av den hebreiska grundtexten, åtföljd av en detaljerad analys av textkritiska och språkliga aspekter. Dietrich utvärderar olika möjliga tolkningsmöjligheter i dialog med den masoretiska texten och de antika versionerna, och landar slutligen i en översättning som han anser står närmast den mening som den ursprungliga texten önskade förmedla. Det är inte alltid jag håller med Dietrichs slutsatser. Till exempel föredrar jag att förstå det initiala *he* i 1:19 annorlunda. Dock är jag den första att erkänna att Dietrich översättningsval alltid är gediget underbyggda med konkret stöd i texten. Själva översättningen ligger så nära grundtexten som möjligt, men Dietrich har ändå lyckats bevara flera av sångens poetiska aspekter.

Dietrich fortsätter med att diskutera sångens centrala placering i Samuelsböckernas övergripande struktur, inte bara mitt emellan Hannas sång i 1 Sam 2 och Davids dubbla psalmer i 2 Sam 22 och 23, utan även i skarven mellan Sauls och Davids regering. Dietrich noterar vidare att sången varken lyfter fram Israels nederlag och de många döda som satt livet till eller Israels osäkra politiska framtid. Snarare ligger tonvikten på två individer, kung och kronprins, och den som sjunger är Israels nästa kung. Dietrich lyfter även fram hur Davids klagosång på en och samma gång är en högst politisk och samtidigt djupt personlig dikt, där statsmannen och privatpersonen David möts och personifierar själva davidberättelsens mångtydighet och ambivalens.

Dietrich diskuterar vidare sångens *Gattung* i dialog med poesi från Mesopotamien, Ugarit och antiken, och visar på paralleller i användandet av symboler, bildspråk och metaforer mellan Davids sång och utombibliska klagovisor. Dietrich analyserar även sångens ordval, och dess poetiska och litterära aspekter såsom allitterationer, parallellismer, och assonanser. Dietrich använder mycket bläck på att framhäva sångens artistiska aspekter. Han analyserar sångens ovanliga poetiska struktur, och landar slutligen i slutsatsen att vers 19–25 och 26–27 bildar två på varandra följande, genombrutna kiastiska strukturer. Således anser Dietrich till skillnad mot många forskare att hela 1:19–27 utgör en ur-

sprunglig textuell enhet där varje mindre beståndsdel bidrar till den asymmetriska helheten. Samtidigt skiljer den sig innehållsmässigt från 1 Sam 31 och 2 Sam 1:1–16 då den ger en annan bild av Sauls död. Enligt Dietrich är detta inte ett problem, utan en medveten strategi från Samuelböckernas redaktörers sida, vars mål var att skapa ett ”konstnärligt kollage” snarare än en monolitisk bild. Dietrich avslutar sin diskussion med att beröra ett eventuellt davidiskt författarskap. Efter en utförlig dialog med andra forskare vidhåller Dietrich att det inte går att frångå möjligheten att den historiske kung David faktiskt står som författare till klagosången som är knuten till den litteräre personen David.

Huvuddelen av kommentaren utgör ett detaljerat vers-för-vers studium av bibeltexten, med ett fokus på hur de olika delarna kan och bör tolkas. Som nämnts ovan diskuterar Dietrich alltid flera tolkningsmöjligheter för att till sist alltid klargöra vilken han själv föredrar. Han avslutar denna del med några reflektioner om sångens teologi. Vad betyder det att Israels hjältar har fallit och hur kunde Gud tillåta en så överväldigande filisteisk seger? Vidare, vilken roll spelar dessa spörsmål i det övergripande deuteronomistiska historieverket? Sist men inte minst, hur passar denna sång in i Davids politiska maktspel? Till skillnad mot många samtida forskare betvivlar Dietrich inte Davids ärlighet när han uttrycker sin sorg över Sauls och Jonatans död. Även om han tjänar politiskt på deras bortgång är 2 Sam 1:19–27 enligt Dietrich ändå ett uttryck för (kanske den historiske men åtminstone den litteräre) Davids äkta sorg.

Den sista delen av kommentaren är tillägnad receptions historia, med ett klart fokus på Bibelns reception i konst, musik och litteratur. Detta fokus är helt i linje med Dietrichs andra publikationer som påvisar hans stora intresse för davidreception i konst. Dietrich ger läsaren ett fascinerande axplock ur klagosångens långa tolkningshistoria, från Abaelards latinska ”Planctus” från tusentalet som följer och broderar ut bibeltexten till Rainer Maria Rilkes tyska dikt ”Klage um Jonathan” från artonhundratalet. Dietrich växlar sedan över till mer musikaliska renderingar och lyfter fram både musik och bilder från Bamberger Psaltar-

kommentar. Han avslutar med en diskussion av den flamländske fjortonhundratalskomponisten Pierre de la Rue, som skrev ett musikstycke med latinsk text baserad på Davids klagan.

Båda kommentarvolymerna avslutas med flera register: ett register av judiska och kristna bibeltolkare genom tiderna, ett begreppsregister, ett bildregister, en lista på exkurser, ett register över bibliska karaktärer, och ett register över geografiska Ortsnamn. Vidare finns även ett register över bibelställen.

Allt som allt ger dessa två band uttryck för Dietrichs enorma kunskap – resultatet av ett livslångt studium – om Samuelsböckerna. Att studera Samuelsböckerna utan Dietrich djupa insikter är i dagsläget näst intill omöjligt och dessa kommentarer gör det lättare för oss att kunna ta del av dem. Dessutom bör tilläggas att tyskan över lag är lättläst och saknar de annars ofta förekommande långa meningarna med multipla bisatser. Dietrich skriver väl och använder ett lättillgängligt språk. Det som återstår är en redan utkommen volym 5 i serien som är tillägnad 2 Sam 15–20 och förhoppningsvis en avslutande volym som antagligen behandlar 2 Sam 21–1 Kung 2.

Lena-Sofia Tiemeyer, ALT

YAIR FURSTENBERG

Purity and Identity in Ancient Judaism: From the Temple to the Mishnah

Indiana University Press, 2023, häftad, 286 sidor,

SEK 363, ISBN: 9780253067722

I *Purity and Identity in Ancient Judaism* söker Yair Furstenberg att svara på frågan om hur mycket av fariséernas tankegoods som behölls av de tidiga rabbinerna. Furstenberg tacklar denna uppgift genom att spåra renhetsdiskurser i intertestamental litteratur, Nya testamentet, Qumranlitteraturen och tidiga rabbinska källor. Syftet med boken är tvåfaldigt. Furstenberg ämnar både att bidra till det rabbinska forskningsområdet, såväl som att utröna vilka fariséerna faktiskt var, och vad de gjorde. Han söker svara på dessa frågor genom en textanalytisk och komparativ metod. I bokens inledning ger Furstenberg en överblick av forsknings-